

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Зайченко Юлії Олегівни

на тему **«Жанрово-стилістична домінанта в англomовних текстах фентезі:
лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі творів Р. Джордана,
Дж.Р.Р. Мартіна та Дж.К. Ролінг)»**,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертації зумовлена її відповідністю загальним тенденціям сучасних філологічних студій з лінгвопоетики та лінгвокультурології, що вирізняються спрямованістю на визначення глибинних культурних, жанрових та стильових механізмів текстотворення загалом, та текстів жанру фентезі зокрема. Запропонована дисертанткою жанрово-стилістична модель триєдності конотативності текстів фентезі надає широкі можливості для нового погляду на доволі традиційні для літературознавства проблеми, такі як жанр, хронотоп, образна система, композиція та стиль.

Для написання повноцінного оригінального дослідження Юлія Зайченко створює потужну теоретико-методологічну базу, куди залучає праці українських та зарубіжних учених з проблем актуалізації жанрово-стильової домінанти як складного лінгвістичного явища, що дає чітке розуміння авторського бачення конотативності текстів фентезі в цілому та її мовних проявів зокрема.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Наукові положення, сформульовані у дисертаційній роботі Юлії Зайченко, достатньо повно аргументовані, з опорою на сучасні теоретичні джерела. Матеріали розділів викладені відповідно до заявленої мети і завдань і відповідають сутності об'єкта та предмета дослідження. Дисертантка запропонувала нове й науково обґрунтоване трактування теми з новаторською авторською методикою, яка може бути застосована для комплексного вивчення жанрово-стилістичної домінанти художніх творів на матеріалі інших літературних жанрів відповідно.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що: у роботі вперше обґрунтовано поняття «жанрово-стилістична домінанта», «стилістичний портрет тексту», «лінгвокультурний типаж у текстах фентезі»; здійснено та описано історичну періодизацію англomовних текстів фентезі на матеріалі творів британських та американських письменників; виявлено інваріантні типажі в англomовних текстах фентезі та простежено їхню лінгвокультурну специфіку в британській та американській лінгвокультурі; доведено, що жанрово-стилістична домінанта в англomовних текстах фентезі відображена як стилістичний портрет тексту, що складається з системи відповідних засобів і прийомів, які творять відповідну образність, художній простір, стиль та композицію конкретного твору; цікавим здобутком вважаю також запропоновану авторкою ключову аксіологічну дихотомію «Добро» – «Зло» у досліджуваних текстах, що реалізується за допомогою мовних засобів

вираження експресивної, емотивної та оцінної конотацій, апробовано авторську методику аналізу мовних проявів жанрово-стилістичної домінанти в англomовних текстах фентезі. Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю, здобувачка повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Юлії Зайченко повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми «Філологія». Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям лінгвістики, зокрема лінгвістики тексту, лінгвокультурології та стилістики.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Зайченко Юлії Олегівни є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело. Порушення принципів доброчесності не виявлено.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертаційна робота написана українською мовою. Авторка послідовно і доступно виклала ключові концептуальні положення наукової праці. Юлії Зайченко вдалося належним чином досягти заявленої мети, виконати низку накреслених завдань, щоб довести складну природу жанрово-стилістичної домінанти в англomовних текстах фентезі, що складається з системи відповідних засобів і прийомів, які творять відповідну образність, художній простір, стиль та композицію конкретного твору.

Дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації 297 сторінок.

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, ступінь її опрацювання у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві, визначено мету й завдання дослідження, розкрито її наукову новизну і практичну цінність. Подано відомості про методи та структуру дисертаційної роботи, а також її апробацію.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження жанрово-стилістичної домінанти в текстах фентезі у лінгвокультурологічному контексті» визначено й охарактеризовано наукові пошуки вчених у площині жанрології та стилістики, обґрунтовано процес інтеграції наукових ідей у власне оригінальне дослідження, зокрема подано визначення компонентів жанрово-стилістичної домінанти. Вдало застосований комплексний підхід до вивчення жанрової природи англomовних текстів фентезі дав змогу Юлії Зайченко виокремити історичні періоди становлення жанру фентезі, виявити специфіку 26 культурних конотацій та хронотопу цих текстів, а також схарактеризувати відповідні лінгвокультурні типи, притаманні текстам досліджуваного жанру.

У другому розділі «Методологічні передумови дослідження жанрово-стилістичної домінанти англomовних текстів фентезі» Юлія Зайченко чітко і послідовно описала ключові підходи до вивчення англomовних текстів жанру

фентезі (лінгвостилістичний, категоріально-текстовий, лінгвокогнітивний і лінгвокультурологічний) та етапи дослідження. Новим і досить цікавим вважаю трактування фентезі як інтермедіального явища та розробку авторкою критеріїв його класифікації, серед яких залучення первинного і вторинного світу до хронотопу історії (“високе” й “низьке” фентезі), сюжетно-тематичний принцип (епічне, романтичне, містичне, “чорне” фентезі), національна специфіка (англійське, слов’янське, китайське тощо), час подій (фентезі майбутнього, міське, історичне), світоглядний початок (християнське фентезі, техномагія), адресат (дитяче, підліткове фентезі), входження фантастичних елементів до історії (фентезі квестів і порталів, фентезі занурення, фентезі вторгнення та лімінальне фентезі).

У третьому розділі «Засоби актуалізації конотацій в англомовних текстах жанру фентезі» увагу зосереджено на реалізації експресивної, емотивної й оцінної конотацій у проаналізованих текстах фентезі, продемонстровано кількісне співвідношення кожного з компонентів у них та простежено частотність стилістичних засобів для їхнього вираження.

У четвертому розділі «Взаємодія компонентів жанрово-стилістичної домінанти в англомовних текстах фентезі» особливо важливим вважаю виявлення мовних проявів конотативності у хронотопі та лінгвокультурних типажах у текстах фентезі. Крім того, тут детально описано лінгвальну природу створеної квазіреальності та відповідних культурних типажів, як-от ГЕРОЯ, СУПУТНИКА, ВОРОГА і ВЕЛИКОГО ЧАРІВНИКА у кожному тексті. Новаторськими, на мою думку, є змодельовані авторкою стилістичні портрети цих текстів.

У Висновках наведено результати дослідження та окреслено його перспективи.

У Додатках подано список публікацій, таблиці та рисунки, які відображають результати аналізу.

Таким чином, на основі аналізу змісту дисертації можна зробити висновок про те, що актуальність проблеми, її методологічне і теоретичне підґрунтя отримали у роботі належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію: чітко і зрозуміло сформульовано об’єкт, предмет, мету і конкретні завдання дослідження.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Наукові результати дисертації висвітлені у 5 наукових публікаціях здобувачки, серед яких: 4 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection. Також результати дисертації були апробовані на 8 наукових фахових конференціях. Науковий рівень публікацій здобувачки достатньо високий. У них не порушено принципів академічної доброчесності. Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи. Віддаючи належне науковій праці Юлії Зайченко, вважаю за необхідне вказати на певні дискусійні моменти, що вимагають пильнішої уваги:

1. У тексті дисертації авторка послуговується поняттям «хронотоп», що за М. Бахтіним позначає «типову для конкретної епохи форму відчуття об'єднаних часу і простору (Бахтін, с. 132) (стор. 55). Варто було б пояснити, чому на позначення художнього простору текстів жанру фентезі було використано саме цей термін? Як поняття хронотопу співвідноситься з сучасними поняттями художніх світів (fictional worlds) та наративних світів (narrative worlds), які є безпосередньо мовною репрезентацією художнього світу в межах тексту (Doležel, 1998, р. 31), що на мій погляд, більш точно віддзеркалюють особливості художнього світу текстів фентезі, де межі між реальним світом та фантазійним є особливо розмитими?

2. Матеріалом дослідження авторка обрала англomовні художні твори жанру фентезі, розмежувавши їх на твори британських та американських письменників. Виникає запитання: чи можемо говорити про певну лінгвокультурну специфіку британського та американського фентезі?

3. Виходячи з того, що «фантастичний типаж є впізнаваним узагальненим образом у фантастичній літературі, що володіє певними характерними для такого типу літератури властивостями: надзвичайністю, магією, фантастичністю, ірреалістичністю, володінням надприродними можливостями, аллюзивністю або до загальновідомої фабули, або до міфології – часто тієї лінгвокультури, до якої належить образ (Шкотова, 2014) (стор. 65), чи можемо прослідкувати лінгвокультурну специфіку (британську та американську) у виявлених у лінгвокультурних типажах? Якщо так, то чому ця специфіка не відображена у назвах відповідних параграфів?

4. У четвертому розділі наукової праці йдеться про стилістичний портрет текстів фентезі, що складається з системи відповідних стилістичних засобів і прийомів, які творять відповідну образність, художній простір, стиль та композицію конкретного твору. Таке трактування, на мій погляд, виходить за межі власне стилістичного портрету і фактично складає СТИЛЬОВИЙ портрет твору. Тому, як перспективу подальших досліджень пропоную зосередити увагу на стильовій домінанті творів жанру фентезі.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу. Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Зайченко Юлії Олегівни на тему «Жанрово-стилістична домінанта в англomовних текстах фентезі: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі творів Р. Джордана, Дж.Р.Р. Мартіна та Дж.К. Ролінг)» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства

України, що передбачені в п.6 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Зайченко Юлія Олегівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов та перекладознавства
навчально-наукового інституту психології
та соціального захисту
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
ДСНС України

Оксана БАБЕЛЮК

